

9.9.2010

Dnro 2055/4/09

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen

OIKEUSLÄÄKETIETEELLISEEN KUOLEMANSYYN SELVITTÄMISEEN LIITTYVÄT ASIAKIRJAT ON LAADITTAVA VIIVYTYKSETTÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 9.6.2009 päivätyssä kirjeessään Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitoksen ruumiinavausyksikön menettelyä oikeuslääketieteellisessä kuolemansyyn selvittämisessä.

Kantelijan mukaan ruumiinavausyksikön "käsittelyaika" kuolemansyiden tutkinnassa on hyvin kohtuuton. Hänen tietojensa mukaan jopa 6–10 kuukaudenkin selvitysaika voi olla normaali nykyisessä käytännössä. Hänen mielestään ruumiinavausyksikön resurssien tarve tulisi selvittää varsinkin, kun väestön ikääntyessä asiakasruuhka yksikössä tulee varmasti lisääntymään.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Suomen perustuslain (731/1999) 109 §:n mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Hallintolain (434/2003) 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Valtion virkamieslain (750/1994) 14 §:ssä todetaan, että virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen (948/1973) tapahtuma-aikaan voimassa olleen 11 §:n mukaan lääninhallituksen velvollisuutena oli huolehtia oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorittamisesta alueellaan. Lääninhallituksen ja sen alueella toimivan lääkärikoulutusta antavan yliopiston tai korkeakoulun kesken voitiin sopia sosiaali- ja terveysministeriön suostumuksella siitä, että yliopisto tai korkeakoulu huolehtii alueen oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorittamisesta joko kokonaan tai osittain.

Asetuksen 11 §:n mukaan oikeuslääketieteelliset ruumiinavaukset suorittaa ensisijaisesti oikeuslääkäri.

Avauksen suorittajan on asetuksen 15 §:n mukaan annettava kuolemansyystä ja kuolemanluokasta perusteltu lausunto. Selvitettyään kuolemansyyn lääkärin on asetuksen 19 §:n 1 momentin mukaan laadittava kuolintodistus. Kuolintodistus oli saman pykälän tapahtuma-aikaan voimassa olleen 4 momentin mukaan lähetettävä viipymättä, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluessa kuoleman toteamisesta, sille lääninhallitukselle, jonka alueella vainajalla oli kuollessaan kotikunta. Lääninhallituksen oli asetuksen 22 §:n 3 momentin mukaan valvottava, että kuolintodistukset annettiin ja lähetettiin asetuksen säännösten mukaisesti.

3.2

Etelä-Suomen lääninhallituksen lausunto ja selvitys

Lääninhallitus totesi lausunnossaan seuraavaa: "Sosiaali- ja terveysministeriön ja Etelä-Suomen lääninhallituksen tulossopimuksessa vuosille 2008–2011, tarkistusvuosi 2009, on tavoitteeksi asetettu, että oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät asiakirjat valmistuvat kolmessa kuukaudessa sekä lääninhallituksessa että yliopistojen tekemien avausten osalta. Tähän tavoitteeseen ei kaikissa tapauksissa kuitenkaan ole päästy, mikä johtuu loma-aikojen ruuhkahuipuista sekä resurssipulasta, johon on jo vuosikausia yritetty saada korjausta. Lisäksi käsittelyaikojen pitkittymiseen vaikuttaa tarvittavien laboratoriotutkimusten vastausten viipyminen oikeuslääkinnästä riippumattomista syistä."

Läänioikeuslääkäri totesi selvityksessään, että lääninhallituksen Helsingin avauspaikalla, Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitoksella, lääninhallitus vastasi toiminnasta. Lääninhallituksen ja Yliopiston välisen sopimuksen mukaisesti yliopisto tuotti avustoiminnassa tarvittavat tukipalvelut ja yliopiston oikeuslääkärit tekivät ruumiinavauksia sopimuksen mukaisesti.

3.3

Kannanotto

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Hallintolain mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Valtion virkamieslain mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perusoikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 309/1993) todetaan, että taloudellisten voimavarojen kohdentaminen kuuluu niihin keskeisiin keinoihin, joilla julkisen vallan tulee toteuttaa säännöksessä tarkoitettu turvaamisvelvollisuutensa.

Kuolemansyystä ja kuolemanluokasta annettavan lausunnon laatimisajankohdasta ei ole säädetty erikseen. Kuolintodistuksen antaminen edellyttää kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen perusteella kuitenkin sitä, että kuolemansyyn on selvitetty lopullisesti. Kuolintodistus oli tapahtuma-aikaan voimassa olleen kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen mukaan puolestaan lähetettävä lääninhallitukselle kolmen kuukauden kuluessa kuoleman toteamisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Etelä-Suomen lääninhallituksen tulossopimuksessa vuosille 2008–2011 oli tavoitteeksi asetettu, että oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämiseen

liittyvät asiakirjat valmistuvat kolmessa kuukaudessa sekä lääninhallituksessa että yliopistojen tekemien avausten osalta. Lääninhallituksen lausunnon mukaan tulossopimuksen mukaiseen tavoitteeseen ei kaikissa tapauksissa kuitenkaan ollut päästy, mikä on johtunut loma-aikojen ruuhkahuipuista sekä resurssipulasta, johon on jo vuosikausia yritetty saada korjausta.

Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on katsottu, että organisaatioon ja resursseihin liittyvillä seikoilla ei lähtökohtaisesti voida perustella poikkeamista siitä, mitä perustuslain 21 §:n säännös asian viivytyksettömältä käsittelyltä edellyttää. Asiakirjoista käytettävissä olevan selvityksen perusteella totean, että Etelä-Suomen lääninhallituksen menettely ei ole ollut lainmukaista niissä tapauksissa, joissa oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyntä selvittämiseen liittyvien asiakirjojen laatiminen on kestänyt yli kolme kuukautta.

Kuolemansyyntä selvittämisestä annettua lakia on 11.12.2009 muutettu 1.10.2010 voimaan tulleella lailla (1065/2009). Lainmuutoksella siirrettiin lääninhallituksilla aiemmin olleet oikeuslääkintään liittyvät tehtävät Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Lain voimaantulosäännöksen mukaan lääninhallituksissa lain voimaan tullessa vireillä olevat kuolemansyyntä selvittämiseen liittyvät asiat siirtyivät lain voimaan tullessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen käsiteltäviksi. Myös lääninhallitusten tekemät kuolemansyyntä selvittämiseen liittyvät sopimukset ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyivät lain voimaan tullessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Helsingin yliopiston Hjelt-instituutin oikeuslääketieteen osaston johtajan erään toisen käsiteltävänäni olevan kantelun (dnro 1672/4/10) johdosta 15.6.2010 antaman selvityksen mukaan "nykyisellä avausmäärällä ja työntekijöiden määrällä asetuksen mukaista kolmen kuukauden määräaika on valitettavasti mahdoton toteuttaa kaikkien vainajien osalta. Usean vainajan kohdalla viive on puolesta vuodesta vuoteen. Samansuuntaisia viiveitä on sekä Helsingin yliopiston palveluksessa olevilla oikeuslääkäreillä että Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen oikeuslääkäreillä. Valitettava asiantila on yleisesti tiedossa ja ongelma on jatkunut pitkään. Kuolemansyyntä selvittämisen organisaation muutos ei ole tuonut alalle uusia oikeuslääkäreitä, joten työpaineissa ei ole tapahtunut oleellista muutosta".

Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyntä selvittämisen tavoitteena on ihmisten oikeusturvan ja kuolemansyyntä oikeellisuuden varmistaminen. Käsitykseni mukaan sosiaali- ja terveysministeriön tulee huolehtia siitä, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella on riittävät voimavarat sille kuuluvan lakisääteisen tehtävän hoitamiseen. Olen pyytänyt ministeriöltä selvitystä ja lausuntoa siitä, millä tavalla Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle turvataan tällaiset voimavarat

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyntä selvittämiseen liittyvien asiakirjojen viivytyksettömästä laatimisesta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös Helsingin yliopiston Hjelt-instituutin oikeuslääketieteen osastolle tiedoksi.